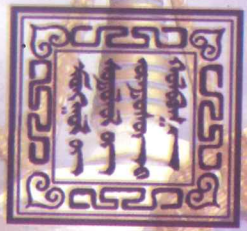

Монгол Судлалын Үндэсний Холбоо

ЗАЛУУ МОНГОЛЧ ЭРДЭМТДИЙН ЗУНЫ СУРГУУЛЬ

Олон улсын эрдэм
шинжилмээний хурал

2004/01

Ministry of Education,
Culture and Sciences

Mongolian Academy of
Sciences

National Association of
Mongol Studies

Mongolian State
University of Education

**SUMMER SCHOOL OF YOUNG
MONGOLISTS – 2004
The International Scientific Conference**

**Ulaanbaatar
2004**

DDC
001'517 3
3-233

Редакторласан: Академич Б.Энхтүвшин
Эмхэтгэсэн: Л.Баттулга
Эхийг бэлтгэсэн: П.Ганчимэг
Орчуулагч: Д.Пүрэвжав
Хэвлэлийн нэгж хуудас: 11.2
Цаасны хэмжээ: 1/16
“Согоо нуур” хэвлэлийн газар
Улаанбаатар 2004 он.

Улаанбаатар-11. Сүхбаатарын гудамж-3
Соёлын төв өргөө, 7-н даехар, МСҮХолбоо
Утас: 319319/327284 факс: 976-11-329624
Email: nomciv@magicnet.mn

ISBN 99929-11-04-2

ГАРЧИГ

Өмнөтгөл	6
“Буриад бөөгийн чанар” Балог Матьяаш /Унгар/	10
“Туурвил зүйн зарим асуудал” Б.Зоригт /БНХАУ/	13
“Русские посольства к монгольским Алтан-ханам 17 век” Чимиддоржиева Лариса /ОХУ/	20
“Орчин үеийн сонгоол хэлний үйл үгийн бүтэх ёс” Ян Рогала /Польш/	26
“Монгол нутаг дахь хаврын баяр” Экрем Калан /Турк/	30
“Монгол-Төвдийн соёлын харилцаа” Гарьд /БНХАУ/	37
“Өвөрмонголын монгол телевизийн программ ба соёл иргэншлийн уламжлал, шинэчлэлийн зарим асуудал” Л.Хасбаяр /БНХАУ/	52
“Хийдийн дотоод хэрэгслэлийн нэр томъёо” Мажер Жужа /Унгар/	68
“О хождени в Тибетскую страну малодербетского база” Бембеев Базар /ОХУ/	82
“Шагайн тоглоом” Берени Нора /Унгар/	87
“Ам алдах, тангараг тавих ёс” Гуляш Габор /Унгар/	88
“Нэгэн даехар асар”, “Улаанаа уйлах танхим”-ын зохиогчийн асуудалд Х.Буянтогтох /БНХАУ/	93
“Нүүдлийн нийгэм ба төрт ёсны уламжлал” Академич Б.Энхтүвшин, Ж.Энхтуул /Монгол/	100
“Шинжлэх ухааны зохиолын хэл найруулга” С.Бат-Эрдэнэ /Монгол/	112
“Турк-Монголын нүүдлийн мал аж ахуйн харьцуулсан судалгаа” Доктор, профессор Б.Мягмаржав, Х.Бат-Эрдэнэ, Экрем-Калан /Турк/	124
“Монголчуудын захиа бичгийн уламжлал” /Төвд хэлт захианы жишээн дээр/ Д.Пүрэвжав /Монгол/	131
“Монгол улсын тусгаар тогтнол ба Хятад, Орос, Монгол гурван улсын 1915 оны Хиагтын гэрээ” Доктор О.Батсайхан /Монгол/	144
“Хэл зохиолын хүрээлэнд ардын аман зохиол, нутгийн аялгууны сан хөмрөгийг бүрдүүлсэн нь” А.Алимаа /Монгол/	154
“Нүүдлийн соёл иргэншлийг аялал жуулчлалтай холбох зарим асуудал” Х.Ганхуяг /Монгол/	171

CONTENTS

<i>Foreword</i>	6
Degree of Buryat Shamans	10
Balog Matyas /Hungary/	
Issues on meaning of writing	13
B. Zorigt /PRC/	
Russian-Altan-khan's relations in the 17th century	20
Chimitdorjyeva Larisa /RF/	
Again about Mongolian verbs word foundation	26
Jan Rogala /Poland/	
Spring Festivals in Mongolia	30
Ekrem Kalan /Turkey/	
Relations between Mongolian and Chinese	37
Garid /PRC/	
Inner Mongolian TV broadcasting programme and some issues of tradition and renovation of civilizations	52
* L. Khasbayar /PRC/	
Terms for objects used in temples and monasteries	68
Majer Zsuzsa /Hungary/	
The biography and spiritual activity of Baaza – Bagshi	82
Bembeev Bazar /RF/	
Shagai Games	87
Berenyi Nora /Hungary/	
The way of promising and giving one's words	88
Gulyas Gabor /Hungary/	
Vanchinbal-"One store tent" and "Red crying chamber"	93
Buyantogtokh /PRC/	
Nomadic Society and Statehood traditions of the Mongols	100
Acad. B. Enkhuvshin, J. Enkhtuul, IISNC	
Some Issues to the Stylistics of Scientific Literature	112
S.Bat-Erdene, scientific researcher of ILL, MAS	
Some Result of the Comparative Studies of	
Nomadic Livestock Husbandry in Turkey and Mongolia	124
B.Maygmarjav & Kh.Batsaikhan, "New Civilization" Institute	
The Epistolary Culture of the Mongolians On Example of Letters on Tibetan	131
D.Purevjav, scientific researcher of IISNC and ILL, MAS	
The Mongolian Independence in the Beginning of XX Century and Khiagt's Agreement of 1915, between China, Russia and Mongolia and Literature, MAS	144
O.Batsaikhan Dr. Scientific researcher of the IIS, MAS	
The Folklore Heritage in the Fund of the Institute of Language and Literature, MAS	154
A.Alimaa, scientific researcher of the ILL, MAS	
Nomadic civilizations as a valuable product of tourism	171
H.Ganhuyag, scientific researcher of the IISNC	

*Terms for objects used in temples and monasteries**By Majer Zsuzsa*

The present paper collects and briefly explains the terms and terminology for the Buddhist temples and monasteries and their utilities and other objects in Mongolia. The terms and terminology are classified as follows.

- General terminology related to temples and monasteries,
- Terms for exterior design and architecture of temples and monasteries,
- Terms of furniture and interior design and decoration,
- Terms for religious rituals and musical instruments, names of things used for rituality, and
- Terms for food and clothes of monks.

*Сүм хийдийн эд зүйлстэй холбогдолтой нэр томъёо**Мажер Жужа /Унгар/*

Тус өгүүлэлд дүгнэсэн судалгааны ажлын гол зорилго бол Монгол Буддын шашны сүм, хүрээ хийд ба хогшил, эд юмтай холбогдолтой нэр томъёо цуглуулж, мөн нэр томъёог товчхон тодорхойлох юм.

Цуглуулсан үгс бол сүм хийдийн нэр томъёо, хүрээ хийдийн гадаад төрх байдал, уран барилгатай хамаатай байх, сүм дуганы гаднахи дээврийн чимэглэл, дуганы дотоод чимэглэлийн нэр томъёо, сүмийн эд юмын нэр томъёонд бол хурал номын хэрэглэл, шашны зан үйлийн холбогдолтой тоног төхөөрөмж, хөгжмийн зэмсэг, янз бүрийн хэлбэрийн тахилын эд, тахилын идээ ба лам нарын зоог, тахил өргөхөд хэрэглэдэг багаж, лам санваартны хувцас хунар ба тэдгээрийн малгай гэх зэрэг үгсийн сан ордог.

Энэхүү зүйл эд барааны нэрийн нэг хэсэг нь харь гаралтай үг байна. Энэ үгс бол шашин шүтлэгийн нэр томъёонд харъяалагддаг боловч нэн онцгой үгийн баялаг байгаа учраас ихэнхдээ шашны соёлын, зан үйлийн тайлбар толиос авч олдоггүй. Энэхүү тайлбар толиуд бол лам хувраг, хурал ном тэргүүтний зан үйлийн нэр томъёо, уншдаг ном судар, айлтгах заслын ном, гүрэм зэргийн тухай, бас шашны үзэл суртал, гүн ухааны үг хэллэгийн тухай бичихийг эрхэмлэдэг. Шашны сүм хийдүүд ба түүний эд хогшил, эд юмтай холбогдолтой нэр томъёонд үл ойшоосон тал ч буй. Энэ талаар судалсан ном бүтээл бас цөөн байна.

Шашны нэр томъёоны ихэнхдээ харь гаралтай энэ үгсийн жагсаалт бэлтгэх нь тус судалгааны ажлын гол зорилго юм. Нэр томъёо, үг хэллэгийн утга санаа, агуулгыг товч хураангуйлан тайлбарлахыг хичээсэн болно. Тус судалгааны ажлын дүнгээр гаргасан миний Унгар улсын ЕЛТЕ нэрэмжит Их Сургуульд өгсөн дипломын ажил бол энэхүү нэр томъёонд ордог 400 гаруй үг цуглуулж үг бүрт товчхон тайлбар хадсан. Тус сэдэв бол ихэнхдээ одоо цагийн нөхцөлд хамаатай боловч тус шашны нэр томъёоны зарим хэрэглэхээ больсон, ховор үгсийг ч багтаасан.

Тавьсан зорилгыг биелүүлэхийн тулд би ашигласан номын жагсаалтанд нэрлэсэн товч тайлбар толиуд, Буддын шашны нэр томъёоны ба төвд-монгол, төвд-санскрит, монгол-санскрит гэх зэрэг хоёр хэлний толиуд ба судлаачдын бүтээлүүдээс олдсон зүйлийг ашиглахын дээр өөрөө 2001 оны зун Улаанбаатар хотын Сүхбаатар

дүүрэгт байдаг Дашчойлин Хийдэд судалгааны ажил хийж тэнд тэмдэглэсэн хэрэглэгдэхүүнийг ч оруулсан.

Монгол нутагт төвд орноос анхандаа арван гуравдугаар зууны дундаас Бурханы шашин орж ирсэн. Дараа нь арван зургадугаар зууны сүүлээр Бурхан багшийн номлол сургаал нь салбарлан түгээсэн хэдэн урсгалуудаас монголд бол төвдийн Богд Зонхавын Гэлүгва бүлэг дэлгэрч хамгийн их нөлөө үзүүлсэн. Монгол нутагт монголын нийгэм төрийн онцлогт тулгуурлан цаашид хөгжсөн. Бурханы шашны утга зохиолыг монгол хэлэнд 13-р зууны үеэс орчуулж эхэлсэн, 17-18-р зуунд монгол шашны нэр томъёо тогтсон. Хожим Бурханы шашин улам их суурьшсан үед тэрхүү тогтсон нэр томъёо хэрэглэгдэх болсон. Хорьдугаар зуунд Бурханы шашин жараад жил дарагдаад 80-аад оноос сэргэсэн. Одоо цагт ч шашны зан үйлийн, ном сударын хэл бол (урьд тогтсон аргаар) төвд хэл байна. Тийм болохоор хурж айлддаг ном, хурал номын уншлага ихэнхдээ төвд хэлээр байдаг.

Иймээс болоод нэгд шашны нэр томъёонд ордог эд хогшлын үгсийн санг бол гол төлөв төвд гаралтай үг (дором, сор, сэржим, жинсрэг, шалсай, гэгдор, шавдаг дором, бумба, дэр бумба, лай бумба, хадаг, туйдар, цав, бойпор, дун, ганлин, гандан, жанч, шашир, намжир, шамтав, гомшоо, тангой, таншим, мадиг, дуган, дацан, жанцан, лавир, дарцаг, жавдан... гэх зэрэг нийлээд 150 үг), хоёрт төвдийн нэр томъёоны монгол орчуулга. Үүнээс гадна энэ бүтээлд цуглуулсан 400 орчим үгний дунд 25 санскрит, төвд хэлний дамжуулсан санскрит (мандал, дамар, гавал, бадам/бадма, дурваа, гүша, бялбаа/билба, гадир, очир, цац, ганди мод, ганжир, банзал, кумба, балин, мамс, дуаз/доаз, цайти, шарил, амрида, рашаан/аршаан, гарша/карша дээл, бухар (хийд), даян/дияаний хүрээ, чандмана) бас зарим хятад, уйгар хэлийн дамжуулсан хятад (лянхуа, вандан хадаг, гаймуу, дэнлүү, ямпай, мяо, хуучин уйгар (суврага гэх мэт) гаралтай үгс ч ирсэн.

Өгүүлэлдээ тодруулж өгсөн нэр томъёоны цагаан толгойн дарааллаар жагсаасан төвд индекс нэмсэн.

Сүм хийдийн эд таваартай холбогдолтой нэр томъёо: (жишээн дээр)

- Сүм хийдийн нэр томъёо (ерөнхий нэрс, сүм хийдийн өвөрмөц төрөл): хурал, мо. qural, тө. tshogs, 'du-ba, dacan, мо. dacang, тө. grwa-tshang, gonxon, мо. @onghon, тө. mgon-khang, мо. tobqan, тө. dobqan,
- Хүрээ хийдийн гадаад төрх байдал, уран барилгатай хамаатай байх, ба сүм дуганы гаднахи, дээврийн чимэглэл: мал адгуусны дүрс: мо. bodi gorogesun, qorlo, тө. ri-dwags chos (-kyi) 'khor (-lo)

- Дуганы доторын тоймчилсон төлөвлөлт, тавилга хогшил: жавдан: мо. jabdung, тө. 'jab-gdan, мо. sengtei, тө. seng-ge'i khri
- Дуганы дотоод чимэглэлийн нэр томъёо: лавир: мо. labri, тө. bla-bre(s).
- Сүм хийдийн янз бүрийн эд хогшил, эд юмтай холбоотой нэр томъёо
- Хурал номын хэрэглэл, шашны зан үйлийн холбогдолтой тоног төхөөрөмж: очир: мо. vcir, тө. rdo-rje, ba-dzra, с. Vajra
- Шашны зан үйлийн хөгжмийн зэмсэг: дамар: мо. damaru, тө. da-ma-ru, с. damaru
- Янз бүрийн хэлбэрийн тахилын эд, тахил өргөхөд хэрэглэдэг багаж: балин, мо. baling, с. bali,
- тахилын идээ ба лам нарын зоог: гүнцэг, мо. guncseg, тө. gung-tshig,
- лам санваартны хувцас хунар, ба тэдгээрийн малгай: чойгоо, мо. coga, тө. chos-gos,

Хавсралт

Сүм хийдийн эд таваартай холбогдолтой төвд гаралтай үгс (төвд цагаан толгойн дарааллаар)

К

ka-pa-la, (thod-pa), s. kapala, x. gawal, мо. yabala/gabali/gabala
ku-sha, s. kusa, x. gūš(a), мо. kusa/gusa/gūsi
dkyil-'khor, x. ʘanxar, мо. ʘangqar
bkra-shisz kha-btags, x. daš/öljiit xadag, мо. dasi qaday/ölʘeyitü qaday
rkang-gling, x. ganlin, мо. yangling = , x. cömög büree, dun vagy limbe, мо. cimügen büriye/dung/lingbu
rkang-dung, x. gandan, мо. yangdan(g)/yandung
skang-gtor, x. gandar
sku-rten, x. güdin, мо. güden, biyeiin šüteen, мо. bey-e-yin sitügen
sku-gsung-thugs, x. güsüntüg
sku-gsung-thugs-gyi ma-óða-la, x. güsüntügiin mandal
skyu-ru-ra, x. ʘürür/ʘür-ür, мо. ʘürür-a
ske-rags, x. gerag
skor, x. goroo, мо. yoroy-a
skor-lam, x. gorlom, мо. yorlam/ergex jam, мо. ergikü ʘam

KH

kha-btags, x. xadag, мо. qaday
khrus, x. tüi, мо. tüi

khrus-dar, x. tüidar
 khrus-gzhong, x. tüi šon, = x. ugaaliin tawag/tewš, mo. ugiyal-un tabay/tebsi
 'khar-mga, x. xaranga, mo. qarangγa
 'khor-lo, x. xorol, mo. qorlo, = xürd, mo. kürdün

G

gaóōi, s. gaóōika, x. gandi mod, mo. γandi modun
 gan-ji-ra/'gan-'jir, ganydzr, s. gascira,, x. ganᠴir, mo. ganᠴir
 gi-wang/ghi-wang/gi-hang/gi-bang, x. giwa(a)n/gyawa(a)n, mo. givang
 gung-tshigs, x. günceg, mo. günceg
 gom-zhwa, x. gomšoo/gomšaa, mo. γomša
 grwa-tshang, x. dacan, mo. dancang
 grub-khang, x. töwxön/dobxan, mo. tobqan
 gling, x. -len/lin
 dgon-pa, x. gombo, mo. γombu
 bgegs-gtor, x. gegdor, mo. gegdor
 mgon-khang, dgon-khang, x. gonxon, mo. γongqon/γongqang
 rgyal-mtshan, x. ᠮancan, mo. ᠮangcan, = yalguusnii temdeg/cimeg/beleg/dog, mo.
 ilagugsan-u temdeg /belge/cimeg/doγ, (yalage) duaj/ doaj, mo. (ilagci) duvaᠮa
 rgyas-pa gtang-rag, x. ᠮaiw danrag = x. delgerex danrag

NG

C

cod-pan, x. ᠮodwon, mo. ᠮodbon
 lcags-ri, x. ᠮagree

CH

chang, x. cang
 deel, mo. nomtu debel
 chab-ril, x. cawir/cawir/cawri, mo. cabri/cabari/cabril
 chos-kyi 'khor-lo, x. coiᠮixorol, mo. coyiᠮiqorlo, = bodi görös, xorol, mo. bodi
 görögesün, qorlo
 chos-'khor, x. coinxor, mo. coinxor, = bodi görös, xorol, mo. bodi görögesün, qorlo
 chos-gos, x. coigoo/cogo, mo. coga, = x. nomiin xuwcas, mo. nom-un qubcasu, =
 x. nomt chos-grwa, x. coir, mo. coyir-a
 chos-grwa grwa-tshang, x. coir dacan, mo. coyir-a dancang
 mchod-rten, x. codin, mo. codin, = x. suwraga, mo. suburgan, x. caiti, mo. cayiti
 mchod-pa'i cho-ga, x. codwiin coga

J

jo-bo, x. juu, mo. ᠮuu

'jab-gdan, x. ᠮawdan, mo. ᠮabdung/ᠮabdang, x. jagdam, mo. ᠮaydam
 'jam-'bras, x. ᠮamb(a)rai, mo. ᠮambarai

NY

T

ting-shags/ting-ting shag, x. dinšig/denšig, mo. dingšay/tingšay
 tog, x. dog, mo. doγ
 gter-bum-pa, x. der bumba
 gtor-pud, x. torwo/torow/dorbo, mo. torbu/dorbo, = x. balin, mo. baling = x. dorom,
 mo. durm-a/duurm-a/durum-a
 gtor-ma, x. dorom, mo. durm-a/duurm-a/durum-a, = x. balin, mo. baling, = torwo/
 torow/dorbo, mo. torbu/dorbo
 gtor-bzlog, x. dordog, mo. dordoy
 steng-khebs, x. dinxew/dingaw
 stod-gos/stod-g-yogs, x. dodig, mo. dodiy
 stod-'gag(s), x. tongog/dongog

TH

thang-ka, x. tanga, mo. tangka
 thod-pa, x. tod/todwaa/todwon, mo. tod, = x. todwon cögc, mo. todbon cögcöce, =
 gawal, mo. γabala/gabali/gabala, = x. gawal ayaga, mo. gabala ayaya
 mthang-gos, x. tangoi, mo. tanggoi
 mthang-sham, x. tanšin/tanšim, mo. tangšam

D

ōa-ma-ru, s. ōamaru, x. damar, mo. damaru
 dar-lcog, x. darcag, mo. darcoγ
 dar-cha, x. darcag, mo. darcoγ, xiimori, mo. kei mori/ki mori
 dung, x. dun, mo. dung, =, x. lawai, mo. labai, =, x. dun büree, mo. dung büriy-e/
 büriyen
 dur-ba, s. durva, x. durwaa, mo. durva
 drug-(b)cu(-pa), x. dügᠮüü/dügᠮiw, mo. dügᠮib
 gding-ba, x. dinwaa, mo. dinva, = x. nomiin dewsger, mo. nomtu debisker/debüsker
 gdugs, x. düg, mo. düg, = x. šüxer, mo. sikür
 mdo-dar-ma, x. duud(a)ram, mo. dudarm-a/dudurm-a
 mdos, x. doi, mo. doi
 'du-khang, x. dugan, mo. dugang/dugang
 'der-gshegs rgyan-gyi gtor-ma/'dir-gshegs-rgyan-gtor/gdir-gshigs/'dir-gshigs, x.
 deršig
 lda-ldi, x. dadi

N

na-bza', x. naws, mo. nabsa
 nang-mchod, x. nancid, mo. nangcid, nangcod
 rnam-dkar kha-btags, x. namgar xadag, mo. namγar qaday
 rnam-rgyal bum-pa, x. nam^ᠠil bumba
 rnam-bcu dbang-lidan kha-btags, x. nan^ᠠwandan xadag, mo. nan^ᠠivangdan qaday
 sna-tshogs rdo-rje, x. nacagdor^ᠠ, mo. nacuydor^ᠠ, = x. eldew ocir, mo. eldeb ocir
 snang-mdzad kha-btags, x. nanjad xadag, mo. nang^ᠠod qaday
 snam-sbyar, x. nam^ᠠir/nam^ᠠar, mo. nam^ᠠar/nam^ᠠiyar

P

panytsa-li, s. pancali/pancala, x. banjal, mo. bang^ᠠal/ban^ᠠal/ban^ᠠali
 pad-ma, s. padma, x. badam/badma, mo. badm-a, = x. lianxua, linxua
 par/spar, x. bar, mo. bar
 par-khang, x. barxan, mo. barqan
 spos-phor, x. boipor, mo. boyipor/ boyibor
 spos-'dzin, x. bainjen
 spyir-khrus, x. ^ᠠir tüi, mo. ^ᠠir tüi

PH

phur-ba, x. pürew, mo. pürbū, = x. ocir gadas, mo. ocir γadasun
 phyam-tsha, x. camc, mo. camca
 phye-ma phur-ma, x. cimapurma/cemapürma
 phye-mar, x. camar, mo. cimar

B

ba-dan, x. badan, mo. badang/badan
 ba-dzra, (rdo-rje), s. vajra, x. ocir, mo. ocir/vcir
 ba-ru-ra, x. barur/bar-ür, mo. barura/barur-a
 bar-mdzod kha-btags, x. baranjad xadag, mo. bara^ᠠd qaday
 bum-pa, x. bumba, mo. bumba, = x. kumba, mo. gumba/kumba/kumbha, = x. xomx,
 mo. qumqa
 ber-ka, x. beree, mo. beriy-e, = x. gesgüi beree, mo. gesgüi beriy-e
 bla-bre(s)/bla-re, x. lawir, mo. labri/labari/bla-bri
 bla-ma'i tshogs-mchod, x. lamiin cogcid, mo. blam-a-yin coy^ᠠcid
 dbyu-gu/dbyug-gu, x. yüügüü
 'bras, x. bres, mo. beres
 'bras-bu gsum, x. bairaw sum, = x. deed gurwan ür, mo. degedü γurban ü-re
 'bras-sil/'bras-zas, x. bereesii/bereesei, mo. beregesei
 'bri-mog, x. bereemeg, mo. beremeg/berimog/brimoy
 'brug/'brug-klu, x. brüg/brüg luu, = mal adguusnii dürs, mo. mal adayusun-u dürsü
 sbyin-sreg, x. ^ᠠinsreg, mo. ^ᠠingserig

M

ma-ó᠔a-la, s. maó᠔ala, x. mandal, mo. mandal
 mang-ja, x. man^ᠠ/manj, mo. man^ᠠa
 ming-can, x. min^ᠠin/men^ᠠin, mo. ming^ᠠin
 me-long, x. melon, = x. tol', mo. toli
 sman-khug/rag/sman-r᠔᠎a, x. manxag/manrag/manx, mo. mangday
 smad-gos, x. mayag, mo. mayay/mayiy
 smad-g-yogs, x. madig, mo. madiy

TS

TSH

tsha-ba, x. caw, mo. cab
 tsha-tsha/sa-tstsha, s. saccha, x. cac, mo. šaca/caca
 tshogs-chen, x. cogcin, mo. coy^ᠠcin
 tshogs-chen 'du-khang, x. cogcin dugan, mo. coy^ᠠcin dugang/dugang
 tshogs-mchod, x. cogcid, mo. coy^ᠠcid
 tshogs-mchod gtor-ma, x. cogcidiin balin/dorom, mo. coy^ᠠcid-un durm-a/duurm-a/
 durum-a

DZ

dza-khad/gad dpa'-po sman, x. jagad
 'dzam-bu-ti-pa'i zhal-zas/'dzam-bu'i gling-gi zhal-zas/dzam-bu-ti-ba'i zhal-zas, x.
 jambuutiwiin šalsai, mo. ^ᠠambutib-in šalsai

W

ZH

zhwa-snam, x. šanam, mo. šanam
 zhwa-mo, x. šam, mo. šama, =, x. šar malgai, mo. sir-a malayai
 zhwa-gser, x. šašir, mo. šasir/šaser, x. šaser/šasar, mo. šasar
 zhal-zas, x. šalsai, mo. šalsai
 gzhi-bdag(-gi) gtor-ma, x. šawdag dorom, mo. šibdag durm-a/duurm-a/durum-a

Z

zangsz, x. can, mo. cang
 zor, x. sor, mo. sor
 gzan-bya, x. ^ᠠanc, mo. ^ᠠangci,/^ᠠangc

Y

yungs-dkar, x. yungar, mo. yunγar/yünger
 yo-byad, x. yeocid

g-yang-dar, x. yandar/nindar, mo. yangdar
 g-yas-'khyil, x. yancil/yaicil, mo yancil vagy yayicil
 g-yo-dar, x. yodor/᠓odar, mo. yodar/yodur
 g-yon-'khyil, x. yoncil/ yuncil, mo. yoncil/ yuncil

R

ring-'gag, x. erenge, mo. eringge/eringgi
 ring-bsrel, x. rinsel, mo. rinsil, = x. šaril, mo. šaril
 ril-bu, x. ürel/rilü, mo. üril
 rlung-rta, x. lundaa/lündee, mo. lungda, xiimoriin darcag, mo. kei mori-yin darcoy

L

las bum-pa, x. lai bumba
 li-khri, x. lit, mo. liti/likri
 lo-gtor, x. lodar

SH

sha-khrag mar-gyi gtor-ma, x. šatag, = x. max cosnii balin, mo. miq-a cisun-un
 baling
 sham-thabs x. šamtab/šabtab, mo. šamtab

S

seng-khri/ seng-ge'i khri, x. sentii, mo. sengtei, = x. arslantai tawcan/dawcan, mo.
 arsalang-tu tabcang/tabsang
 sil-snyan, x. selenen, mo. silnen
 ser-'phreng, x. semberem, mo. semberem
 gser-skyems, x. ser᠓im, mo. ser᠓im
 sra-'bras/sa-'bras, x. sawrai/sambrai, mo. sabarai
 srog-shing, x. sorogšin, mo. soru?šin
 bsang, x. san, mo. sang/bsang
 bsod-nams kha-btags, x. sonom xadag, mo. sonom qaday

H

lhag-gtor, x. lagdor
 lhung-bzed, x. lxünsed, = x. badar (ayaga), mo. badar/badir (ayay-a)

A

a-'bras, x. awrai/amb(a)rai, mo. abrai
 a-ru-ra, x. arur/ar-ür, mo. arur-a

Ном зүй

ARWIS, A. (ED.), Mongoliin xiid dacanguudad xurax xuraliin üne, nersiin ᠓agsaalt,
 towc aguulga

Ulaanbaatar, 2001

BAT-IREEDÜI ᠘., ARIYASÜREN C., Mongol yos janšiliin ix tailbar tol'
 Deed bot'
 (Šašnii jarim neriin towcoo pp. 479-493., Burxnii šašnii gorim pp. 5.-121.)
 Ulsiin Ix Surguulin Xewlel, Ulaanbaatar, 1999
 BAWDEN, CHARLES R., Mongolian-English Dictionary
 London - New York, 1997
 BEER, ROBERT, The Encyclopedia of Tibetan Symbols and Motifs
 Shambhala, Boston, 1999
 BETHLENFALVY, GÉZA, Aussprache des Tibetischen bei den Khalkha-mongolen
 Acta Orientalia, Societates Orientales Danica Norvegica, Svecica, vol. XXXII. (1970),
 pp. 37.-44.
 Copenhagen, Ejnar Munksgaard
 BEYER, STEPHAN, The Cult of Tara. Magic and Ritual in Tibet
 Berkeley, Los Angeles, London, 1973
 Bod-rgya tshig-mdzod chen-mo 1-3
 Mi-rigsz dpe-szkrun-khang, Peking, 1984
 Bla-ma yi-dam rdo-rje chos-skyong-rnams-kyi gtor-ma'i dpe-ris sna-tshogsz bzhugs-
 so

Ulaanbaatar, Gandan xiid

BRAUEN, MARTIN, The Mandala. Sacred Circle in Tibetan Buddhism
 Serindia, London, 1997
 Buddiin šašin, soyoliin tailbar tol'
 (Buddiin sudlal cuwral 2.)
 Mongl Ulsiin ix Surguul', Ulaanbaatar, 2000
 BÜRNEE, D., ENXTÖR, D., Töwd mongol tol'
 Dorno Daxni Gün Uxaan Xün Sudlaliin Deed Surguul'- Mongol Ulsiin Ix Surguul,
 Ulaanbaatar, 2001
 CHANDRA, LOKESH (ed.), Pentaglot Dictionary of Buddhist Terms. Sanskrit-
 Tibetan-Chinese-Mongolian Lexicon of Buddhist Terms
 (Satapitaka Series 277.)
 New Delhi, 1981
 CORFF, OLIVER, An Etymological Index to Lessing's Mongolian-English Dictio-
 nary
 The Mongolia Society, Bloomington, 1977
 COWIE, A. P., EVISON, A., Concise English-Chinese, Chinese-English Dictionary
 The Commercial Press - Oxford University Press, Hong Kong, 1994
 CULTEM, N., Development of the Mongolian National Style Painting "Mongol
 zurag" in Brief (Mong?ol ᠓iru?)
 State Publishing House, Ulaanbaatar, 1986
 CULTEM, N., Mongolian Architecture (Mongyol-un uran barilya)
 State Publishing House, Ulaanbaatar, 1988

- CULTEM, N., Mongolian Arts and Crafts (Mongyol-un γoyol cimeglel-un uraliy)
State Publishing House, Ulaanbaatar, 1987
- CULTEM, N., Mongolian Sculpture (Mongyol-un uran barimal)
State Publishing House, Ulaanbaatar, 1989
- DAS, S.CH., A Tibetan- English Dictionary
Motilal Banarsidass Publishers, New Delhi, 1995 repr.
- DAŠJEGWE, X., Xaagdsan šutleg nuugdsan süsegiin san xömrögөөс /Šašnii ulamᠠᠯᠠᠲᠤ yos, jan üiliin tol'
Mongoliin Süsegtнii Xolboo, Ulaanbaatar, 1997
- DORᠣGOTOWA., SONGINO C., Juragt tol'
Ulaanbaatar, 1998
- EDGERTON, FRANKLIN, Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary
Volume II: Dictionary
Yale University Press, New Haven, 1953
- EKVALL, ROBERT B., Religious Observances in Tibet: Patterns and Function
Chicago, University of Chicago Press, 1964
- FAJCSÁK GYÖRGYI, A kínai buddhizmus művészete a 10-19. Században
(A buddhizmus művészete 1.)
Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest, 1994
- GETTY, ALICE, The Gods of Northern Buddhism. Their History, Iconography and
Progressive Evolution through the Northern Buddhist Countries
Rutland-Vermont, Tokyo, 1962
- GORDON, A. K., The iconography of Tibetan Lamaism
Rutland-Vermont, Tokyo, 1959
- GORDON, A. K., Tibetan Religious Art
New York, 1963
- GRÜNWEDEL, A., Mythologie des Buddhismus. In Tibet und der Mongolei. Führer
durch die Lamistische Sammlung des Fürsten E. Uchtomskij
F.A. Brockhaus, Leipzig, 1900
- HANGIN, GOMBOJAB, A Modern Mongolian-English Dictionary
Indiana University, Research Institute for Inner Asian Studies, Bloomington, 1986
- HOPKINS, JEFFREY, Tibetan-Sanskrit-English Dictionary
Virginia (Tibetan Studies Institute, Dyke, Virginia - University of Virginia), 1992
- HUMMEL, S., Geschichte der Tibetischen Kunst
Otto Harrassowitz, Leipzig, 1953
- Jasliin nomoo xaana unšuuᠯax we? Ulaanbaatar xot dax' buddiin šašnii süm xiidüüdiin
towc lawᠯax
Ulaanbaatar, 2000
- YE-SESZ RDO-RJE, Bod-skad-kyi brda' gсар-nying dka'-ba sog-skad-ᠲᠦ ka'li sum-
cu'i rim-pas gтан-la pheб-pa'i brda'-yig mkhas-pa rgya-mtsho blo-gsal mgun-rgyan
ces-bya-ba bzhugs-so
(Corpus Scriptorum Mongolorum, IV.)

- Ulaanbaatar, 1959
- KARA GYÖRGY, Mongol-magyar szótár
Terebess kiadó, Budapest, 1998
- KELÉNYI BÉLA, Vadszra
Keletkutatás, 1992 tavasz, pp. 98.-101.
Korösi Csoma Társaság, Budapest
- KELÉNYI BÉLA, A tibeti imamalom
Keletkutatás, 1993 tavasz, pp. 101.-106.
Korösi Csoma Társaság, Budapest
- KELÉNYI BÉLA, A tibeti olvasófüzér
Keletkutatás, 1994 tavasz, pp. 32.-37.
Korösi Csoma Társaság, Budapest
- KELÉNYI BÁLA, VINKOVICS JUDIT, Tibeti és mongol buddhista tekercsképek
(A buddhizmus művészete 2.)
Hopp ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest, 1995
- KOWALEWSKI, J. É., Dictionnaire mongol-russe-français
Kazan, 1844, 1846, 1849 (I-III. kötet)
- KOROSI, CS. S., Sanskrit-Tibetan-English Vocabulary. Being an Edition and Trans-
lation of the Mahavyutpatti
Akadémiai kiadó, Budapest, 1984
- LESSING, F.D., A Mongolian-English Dictionary
The Mongolia Society, Bloomington, 1995
- LESSING, F.D., Ritual and Symbol. Collected Essays on Lamaism and Chinese
Symbolism
(Miscellaneous Lamaist Notes: Notes on the Thanksgiving, pp. 13-24.)
(Asian Folklore and Social Life Monographs, vol.91.)
Taipei, The Chinese Association for Folklore, 1976
- LESSING, F.D., Structure and Meaning of the Rite called the Bath of the Buddha
According to Tibetan and Chinese Sources
In: Studia Serica Bernhard Karlgren Dedicata, pp. 159-171.
Copenhagen, Ejnar Munksgaard, 1959
- LIGET LAJOS, Sárga istenek, sárga emberek
Szépirodalmi könyvkiadó, Budapest, 1988
- LODEN SHERAP DAGYAB, Buddhistische Glückssymbole im tibetischen
Kulturraum. Eine Untersuchung der neun bekanntesten Symbolgruppen
Diederichs, München, 1992
- LODEN SHERAP DAGYAB, Tibetan Religious Art
Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1977
- MAIDAR, D., Mongoliin Архитектур ба хот баигуулалт
Ulsiin Xewleliin Gajar, Ulaanbaatar, 1972
- MAKRANSKY, JOHN: Offering (mChod pa) in Tibetan Ritual Literature
In: Tibetan Literature. Studies in Genre, pp. 312-330.

- Ed.: Cabezón, J. I., Jackson, R. R.
 Snow Lion, Ithaca, New York, 1996
 MGON-PO DBANG-RGYAL, Chos-kyi nram-grangs (shes-bya'i nor-gling 'jug-pa'i gru-gzings)
 Si-khron mi-rigs dpe-skrun-khang, 1983
 MILLER R.J., Monasteries and Culture Change in Inner Mongolia
 Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1959
 NEBESKY-WOJKOWITZ, RÉNE DE, Oracles and Demons of Tibet
 The Cult and Iconography of the Tibetan Protective Deities
 Tiwari's Pilgrims Book House, Kathmandu, 1993 (repr.)
 NYAMBUU, X., Lam sanwaartnii xuwcas
 Lawain egsig (Burxan sasnii sudlal, medeelliin setguul), 1996, pp. 37-40.
 Gandan Tegcenlin xiiid, Ulaanbaatar
 ÖLJIIDOLGOR, DARISÜRENGIIN, Xadag erxem \square lex yos
 Mongol Ulsiin Ix Surguul', Mongol Tuuxiin Tenxim, Ulaanbaatar, 2000
 PALLAS, PETER SIMON, Sammlungen historischen Nachrichten über die mongolischen Völkerschaften
 Graz, Austria, 1980
 PEMATSERING, Tibetische Weiheminiaturen
 Lamaistische Symbole für geistliches Heil und weltliches Glück
 Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 1995
 POZDNEYEV, A.M., Religion and Ritual in Society: Lamaist Buddhism in late 19th-century Mongolia
 Ed.: Krueger, J.R.
 The Mongolia Society, Bloomington, 1978
 POZDNEYEV, A.M., Ocerki byta buddiiskikh monastyrei i buddiskago dukhovenstva v svyazi s odnoseniyami sego poslednago k narodu (Zapiski Imperatorskago Russkago Geograficeskago Obšcestva, p otdeleniyu etnografii, tom XVI.)
 St. Petersburg, 1887
 RERIH, JU., N., Tibetsko-russko-anglijskij slovar' s sanskritskimi paralleljami
 Akademija Nauk CCCR, Ordena trudovogo krasnogo znamenii institut vostokvedenija, 1982-1987
 SÁRKÖZI, A., A Buddhist Terminological Dictionary. The Mongolian Mahavyutpatti
 Akadémiai Kiadó, Budapest, 1995
 SCHEIDEGGER, DANIELA., Tibetan Ritual Music. A General Survey with Special Reference to the Mindroling Tradition
 (Opuscula Tibetana, fasc. 19)
 Tibet Institute, Rikon, Zürich, 1988
 SCHMIDT JÓZSEF, Buddha élete, tana és egyháza
 Farkas Lorinc Imre Kiadó, Budapest, 1995

- SUMATIRATNA, Bod-hor-gyi brda-yig ming-tshig don-gsum gsal-bar byed-pa'i mun-sel sgron-me
 (Corpus Scriptorum Mongolorum VI., VII.)
 Ulaanbaatar
 1959
 SÜXBAATAR O., Mongol xelnii xar' ügiin tol'
 Ulaanbaatar, Mongol Ulsiin Šin \square lex Uxaanii Akademi Xel Joxioliin Xüreelen, 1997
 The Art of Tibetan Decoration
 Xizang Renmin Chubanshe - Jiangxi Meishu Chubanshe
 Lhasa - Nanchang, 1999
 TSEPAK RIGZIN, Tibetan-English Dictionary of Buddhist Terminology
 Library of Tibetan Works and Archives, Dharamsala, 1986
 VINKOVICS JUDIT, Lamaista varázstorök
 Keletkutatás, 1993 tavasz, pp. 94.-100.
 Korösi Csoma Társaság, Budapest
 VINKOVICS JUDIT, Csengok a mongol gyujteménybol
 Keletkutatás, 1992 tavasz, pp. 102.-107.
 Korösi Csoma Társaság, Budapest
 VIRA, RAGHU, Mongol-Sanskrit Dictionary
 (Satapitaka (Indo-Asian Literatures) vol. 5.)
 New Delhi, 1959
 VIRA, RAGHU, Pentaglot Dictionary of Buddhist Terms
 (Satapitaka (Indo-Asian Literatures) vol. 19.)
 New Delhi, 1961
 WADDEL, L.A., The Buddhism of Tibet or Lamaism
 W. Heffer & sons, Cambridge, 1959 (repr.)